

Egeskov Slot set fra Syd

Efter „Egeskov“, Billeder og Tekst ved H. C. Frydendahl. S. 8

RIGBORG BROCKENHUUS

Af Jens Pilegaard

Ved sit Ægteskab med Anne Tinhuus 1545 var *Frands Brockenhuus* til Bramstrup eller Brangstrup, som det dengang hed, kommen i Besiddelse af *Egeskov*. Gaardens Hovedbygning har sagtens paa det Tidspunkt været gammel og uanselig, og inden længe har han begyndt at opføre en ny Bygning, som kunde danne en mere værdig Ramme om Medlemmerne af de gamle Slægter, som skulde bo her. Med en vis Stolthed maa han have betragtet sin skønne Bygning, da den stod fuldt færdig ved Midten af 1550'erne og med sine røde Mure og Taarne spejlede sig i Voldgravene. Omegnens Bønder har med Forundring og Ærefrygt set hen til et saa enestaaende Bygnings-

værk, hvis Beboere maatte være højt hævet over deres egen ringe Tilværelse, og hvad enten det har været tilsigtet eller ej, har den nye Bygning gjort sit til at gøre Skellet mellem dem og Beboerne endnu større. Ingen tænkte paa, hvilken sørgelig Tilværelse der snart skulde henleves indenfor disse Mure.

LAURIDS BROCKENHUUS

Et Par Aar før Fuldførelsen af Egeskov havde Frands Brockenhuus og hans Hustru faaet en Søn. Han var født 8. September 1552 paa Nyborg Slot, hvor Faderen var Lensmand, og fik i Daaben Navnet *Laurids*. Da Forældrene ikke fik andre Børn end en Datter, der døde som Barn, var Laurids Brockenhuus Arving baade til Egeskov og Brangstrup. 1579—1601 var han Lensmand over Nyborg Len, der dengang omfattede Sunds og Sallinge Herreder og Taasinge, og 1580—82 havde han ogsaa Langeland.

Forskellige Begivenheder i hans Liv kan give Indtryk af, at han var en haard og brutal Mand, der ikke kendte til Medlidenhed, naar nogen kom ham paa tværs. Som ganske ung havde han deltaget i Syaarskrigen mod Sverige henimod dens Slutning og var maaske derved blevet paavirket af Krigerlivets Forraaelse og Tonen blandt Lejetropperne. 24. Oktober 1570 var han blevet ansat som Hofjunker, men afgik allerede 20. Januar 1571.¹ Naar han kun saa kort Tid var Hofsinde, maa det staa i Forbindelse med, at han, der dengang kun var 18 Aar gammel, i København ved Nattetid havde begaaet et Mord paa en Kvinde uden nogen skellig Aarsag. Da han var flygtet bort fra Byen, fik han 19. Februar 1571 Befaling til at møde for Kongen og Rigsraadet paa Odensegaard den 23. April.² Samtidig fik Stiftslensmanden i Fyn, Erik Rosenkrantz paa Arreskov, Befaling til at forkynde Kongens og Rigsraadets Stævning for ham personlig, hvis han var i Fyn, men hvis han ikke var der eller ikke vilde lade sig finde, da 3 Gange med 2 Dages Mellemrum paa hans Hovedgaard Brangstrup og befale hans Folk at melde ham det. Han

skulde tage Vidner paa, at Stævningen var forkyndt, skrive paa den, naar den var læst og i hvis Overværelse, og atter sende den til Kongen.³ Endvidere fik Erik Rosenkrantz og Axel Viffert, Lensmanden paa Nyborg Slot, samme Dag Brev om at undersøge, om Laurids Brockenhuus opholdt sig i Fyn enten paa sin Gaard eller andetsteds, og straks paa Kongens Vegne tage Haanden af ham paa, at han vilde blive tilstede og lide, hvad Retten vilde idømme ham for hans Mis-handling.⁴

Der kendes intet til, hvorledes Dommen kom til at lyde, men Laurids Brockenhuus er antagelig blevet dømt i Kongens Naade og Unaade, thi 25. Oktober 1571 fik han Brev fra Kongen om, at denne havde ladet sin Unaade imod ham formedelst Drabet falde, da han nu havde tilfredsstillet Kongen for Forseelsen; dog skulde han, hvis det ikke allerede var sket, stille den dødes Slægt og Venner tilfreds.⁵ Han var gaaet ind paa at betale Kongen den meget store Sum af 10000 Daler, hvorfor Kongen den 10. Oktober havde anmodet ham om at overlevere en Del Gods, han havde i Fyn, og som Kongen ønskede at faa udlagt, til Lensmanden paa Nyborg Slot, for at det kunde blive lagt ind under Nyborg Len. Godsets Værdi skulde saa blive ham afkwitteret i det, han var Kongen skyldig.⁶ Til Betaling af de 10000 Daler medgik meget Gods, som var samlet af Forfædrene, bl. a. Lyø og Bjørnø.

Kort Tid efter, den 25. November 1571, holdt Laurids Brockenhuus Bryllup paa Egeskov med Karen Skram, Datter af Sølhelten, Admiral Peder Skram til Urup. De var Aaret forud blevet trolovede. Begivenheden i København har saaledes ikke forhindret, at Peder Skram turde betro sin Datter til Laurids Brockenhuus, ligesom Kongen senere paa mange Maader gjorde Brug af ham i Statens Tjeneste. Nyborg Len beholdt han til 1601, og det maa være i sin Egenskab af Lensmand, at han 1585 repræsenterede Kongen ved en Barsedaab paa Arreskov.⁷ Om hans overordentlige Legemskræfter gik der det Sagn, at han, naar han kom ridende ind i Porten paa Egeskov og vilde sammenkalde sine Folk, kunde gribe fat om et Horn, som hang

Den øverste Del af Ligsten over Laurids Brockenhuus og Karen Skram i Kværndrup Kirke

Efter „Egeskov“, Billeder og Tekst ved
H. C. Frydendahl. S 28

under Loftet, og løfte sig selv og Hesten op, saa han kunde blæse i det.⁸ Hornet, der endnu opbevares paa Egeskov, er siden blevet forsynet med hans og hans Hustrus Navne LBH KS og Aars-tallet 1615.

Laurids Brockenhuus døde paa Brangstrup 4. November 1604 kun 52 Aar gammel. Hans Lig blev ført til Kværndrup Kirke, hvor han og hans Hustru, der døde 1625, hviler i Ulfeldernes Ka-

pel. I Ligtalen over ham omtales andre mere tiltalende Sider hos ham. Han holdt en egen Husprædikant, som han daglig lod prædike for sig, og var en flittig Kirkegænger. Han skal ogsaa have hjulpet unge Mænd til Studier og Embeder og holdt to Sønner af Præsten i Nørre Lyndelse i Nyborg Skole. Kirkerne ved hans Gaarde skænkede han Gaver, og det smukke Taarn med Renaissancegavlen, der pryder Nørre Lyndelse Kirke, bærer Aars-tallet 1584.

RIGBORG BROCKENHUUS

I Laurids Brockenhuus' og hans Hustrus Hjem voksede 5 Døtre op og blev undervist af en dygtig Huslærer. Fru Karen Skram, der selv var kommen fra lærde Adelsdamers Kreds, har sikkert bidraget til at give sine Døtre aandelige Interesser, og nogle af dem har efterladt enkelte Vidnesbyrd om deres Syslen med Fædrelandets Historie og Slægtshistorien.

Den tredie ældste blev født 3. Juli 1579 paa Nyborg Slot paa en Fredag i Skorpionens Tegn, skriver Ejler Brockenhuus i sine historiske Kalenderantegnelser,⁹ og fik i Daaben Navnet *Rigborg*.

Hendes Barndom og første Ungdom kendes der intet til før kort efter den Tid, da det var blevet bestemt, at den unge Kong Christian IV skulde ægte Markgreve og siden Kurfyrste af Brandenburg Joachim Frederiks Datter Anna Cathrine. Da skulde der tænkes paa, hvilke unge Adelsdamer der bedst egnede sig til at blive Hofdamer hos den vordende Dronning.

Kongens og Anna Cathrines Bryllup holdtes den 27. November 1597. To Maaneder tidligere, den 28. September 1597, fik Laurids Brockenhuus Brev om, at Kongen havde Brug for nogle Jomfruer af Adel til at opvarte Frøken Anna Cathrine, Markgrevinde af Brandenburg, i hendes Jomfrukammer, og at Kongen havde tænkt at ville have hans Datter Rigborg dertil. Han anmodedes om at give sit Samtykke til det og sørge for, at hans Datter mødte den sidste Oktober hos Kongens Moder, Enkedronning Sophie, paa hendes Livgedingslot Nykøbing, hvor hun skulde blive klædt, optugtet og undervist indtil Foraaret, da hun skulde indstilles i Frøken Anna Cathrines Jomfrukammer.¹⁰

Naar Rigborg Brockenhuus er blevet udvalgt til at komme til Hofet, skyldes det vel ikke alene, at hun var af anset Familie, men hun maa ogsaa antages at have været i Besiddelse af personlige Egenskaber, der gjorde hende velskikket til en saadan Stilling. Hun maa have faaet en god Opdragelse, været tiltalende af Sind og Væsen og Ydre saaledes, at hun mentes at ville passe godt i Hoffets Omgivelser. Det Indtryk, hun siden kom til at gøre paa en af de mere fremtrædende Hofsinder, kan ogsaa nok tyde paa, at hun ikke har været uden vindende Egenskaber.

I Efteraaret 1597 er Rigborg Brockenhuus da, sammen med 10 andre adelige Jomfruer, mødt paa Nykøbing Slot hos Enkedronning Sophie, og i det paafølgende Foraar er hun indtraadt i Dronningens Jomfrukammer. Livet paa Københavns Slot har uden Tvivl for en

stor Del været præget af Kongens og Dronningens Ungdom. Christian IV var 21 Aar gammel og hans Dronning omtrent 2 Aar ældre, og mange af Hoffets Folk var unge Mennesker. I disse Omgivelser har den unge Hofdame haft rigelig Lejlighed til at lære de Hofinder at kende, som færdedes her, og inden længe har hun følt sig tiltrukket af en af dem, den 8 Aar ældre Frederik Rosenkrantz til Rosenvold.

FREDERIK ROSENKRANTZ

var Søn af Holger Rosenkrantz til Boller og Rosenvold og Karen Gyldenstjerne. Begge Forældre var af gammel anset Adel, og da de var meget velstillede, er det forstaaeligt, at deres Søns Daab blev fejret paa Faderens Forleningsslot Skanderborg den 2. September 1571 med stor Pragt og i Nærværelse af mange Adelige og Kongen, efter hvem Barnet fik Navnet Frederik.¹¹

Næppe 4 Aar gammel mistede han sin Fader, men Moderen og hans Væрге, Farbroderen Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm, har været besluttet paa at give ham en god Opdragelse. Han blev derfor 1582 tilligemed sin ældre Broder sendt i Skole i Ribe, hvor han havde Ophold hos Rektoren Peder Hegelund, og her forblev han til Foraaet 1584.

Tiden var nu kommen til, at han skulde ud paa den Udenlandsrejse, som hørte med til en ung Adelsmands Uddannelse, og til hans Hovmester blev valgt den senere Biskop *Hans Poulsen Resen*, der nu skulde lede Rejsen for ham, selv undervise ham og tilrettelægge hans Studier ved de Universiteter, de skulde besøge. Hermed begyndte den Rejse, som kom til at strække sig over 7 Aar, og som baade blev et vigtigt Led i Resens egen Uddannelse og bibragte Frederik Rosenkrantz, der var særdeles velbegavet, en for en Adelsmand ikke helt almindelig Lærdom.

Rejsen gik først til Rostock i September 1584, hvor en af Universitetslærerne fremhævede „Rosenkrantz' straalende Begavelse, gode Opførsel og ualmindelige Lyst til at lære“. 1586 i Maj Maaned forlod

de Rostock for at rejse hjem, hvor de blev Sommeren over for om Efteraaret atter at drage ud, denne Gang til Wittenberg. Under det lange Ophold her til Begyndelsen af 1589 havde Rosenkrantz ifølge Ligtalen over Resen, saa vidt forfremmet sig i Sprog, de frie Kunster og Filosofi, at han med Berømmelse ogsaa kunde være blevet Magister i Filosofien, om hans Stand og Stat havde taalt og tilstedet det.

Efter et Ophold i Ribe, paa Boller og Uranienborg hos Tyge Brahe i Foraaret og Sommeren 1589 gik Rejsen til Italien. Her besøgte først Padua, hvor Rosenkrantz egenhændig har indskrevet sig i Matriklen for Juristerne af den tyske Nation 25. Oktober 1589. I Padua, hvor de blev til April 1591, kun afbrudt af en Rundrejse i Italien i Sommeren 1590, lærte han det italienske Sprog og deltog i ridderlige Øvelser. Ligprædikenen over Resen siger, at han i disse Øvelser forfremmede sig, „saa at ingen kunde gøre hannem noget derudi, der han omsider kom ind i sit Fædreland igen“. Rundrejsen i Sommeren 1590 gik over Rom og Sicilien til Malta og derfra tilbage til Italien, med et kort Ophold i Siena, hvor de begge den 7. August 1590 indskrev sig i den tyske Nations Matrikel, og 26. August var de igen i Padua. Herfra brød de op i April 1591, og efter et Ophold i Calvins By Genève naaede de hjem til Danmark i Oktober 1591.¹²

Sammen med sin 4 Aar yngre Slægtning, Knud Gyldenstjerne til Aagaard, har Frederik Rosenkrantz derpaa i 1592 været paa en Rejse til England, og muligt har Shakespeare her truffet de to unge danske Adelsmænd og brugt deres Navne, Rosenkrantz og Gyldenstjerne, til to af Personerne i „Hamlet“.¹³

Englandsrejsen har dog kun været af kort Varighed, for 22. September var han hjemme igen, da han paa denne Dag tilligemed 11 andre Adelsmænd paa Raadhuset i Viborg aflagde Ed paa, at Ermegaard Gyldenstjernes afdøde Barn havde været levende født og døbt. Efter Kongens og Rigsraadets Dom, der grundede sig paa Jyske Lov I.1, kunde hun ikke arve sin Mand uden de 12 Riddersmænds Ed.¹⁴

Verden skulde nu synes at ligge aaben for Frederik Rosenkrantz, saaledes som han var udrustet baade i Henseende til Begavelse og Uddannelse. Dertil kom, at han var i Besiddelse af et vindende Væsen, der skaffede ham mange Vennr. Da han siden blev ansat ved Hoffet, blev han stundom brugt som Mellemed mellem Regeringsraadet og Kongen, og Lærde dedicerede ham deres Skrifter. Begyndelsen formede sig meget lyst for ham.

Sidst i November havde han faaet Brev fra Kongen om at møde i København og hjælpe til med at bepryde Hofmarskalken Predbjørn Bildts Bryllup, som Kongen vilde gøre paa Københavns Slot den 25. Februar 1593, hvortil ogsaa en stor Del af hans Slægt var indbudt.¹⁵ Snart efter, den 28. April 1593, blev han ansat som Hofjunker¹⁶ ligesom sin Fætter Jacob Eriksen Rosenkrantz til Arreskov, der ansattes Aaret forud, og i denne Stilling og senere som Kammerjunker benyttede Regeringsraadet ham flere Gange til at indvirke paa Kongen ved Afgørelsen af forskellige Sager, bl. a. ved Besættelsen af Bispeembedet i Viborg 1595.¹⁷ I Brevene fra Regeringsraadet kaldes han Kongens Kammerjunker allerede i 1594.

1595 forlenedes han med Giske Len i Norge,¹⁸ som han vel nærmest kun har nydt Indtægten af og ladet det bestyre af sine Fuldmægtige, medens han selv opholdt sig ved Hoffet, og 1599 den 27. Marts blev han forlenet med Lundenæs ved Ringkøbing. Men straks efter blev med ét hele hans Fremtid tilintetgjort ved det fortrolige Forhold, hvori han traadte til Rigborg Brockenhuus.

Det hændte sig, at de to unge kom hinanden alt for nær, og da det ikke længere kunde forblive ukendt for andre, tog Rigborg i sin Angst for, hvorledes det ellers vilde gaa hende, bort fra Kongens Gaard og rejste over til Lindved i Fyn til sin Moster, som var gift med hendes Faders Fætter Ove Bille, og her paa Lindved fødte hun den 24. Juli 1599 en Søn, som blev kaldt Holger Frederiksen.

„Denne Jomfru,“ skriver Tycho de Hofman 1778, „som var meget ung og maaske endnu ej kendte Kærligheds Magt, fødte af en Hændelse en Søn.“¹⁹ Som en ulykkelig Hændelse, der var tilstødt hende,

saa ung hun var, saaledes saa han medlidende paa, hvad der var sket, og vist er det, at ellers intet giver Anledning til en ugunstig Opfattelse af hende.

Kongen med Følge var i Forsommeren taget paa en Sørejse langs Norges Kyst og var kommen hjem den 13. Juli. Saasnart han var blevet sat ind i Sagen, blev han meget opbragt over, hvad der var sket ved hans Hof, og straks den 15. Juli gav han to af Rigsraaderne Befaling til at paagribe Frederik Rosenkrantz, der skulde være rømt fra sit Len og skulde holde sig skjult paa Knud Henriksen Gyldenstjernes Gaard eller andetsteds der omkring i Egnen, og holde ham fængslet i god Forvaring, saa han ikke bortkom. Hvis han ikke godvillig vilde overgive sig, og de ikke uden Livsfare og Æventyr kunde blive ham mægtig, skulde de trage ham efter Livet.²⁰

Tre Dage efter, den 18. Juli, blev der sendt et Brev til Ove Bille om, at da han uden Kongens Vidende og Villie havde indtaget Rigborg Brockenhuus, der en Tid havde været i Dronningens Jomfrukammer og havde forholdt sig utilbørligt, paa sin Gaard, befaledes det ham alvorligt at holde hende i god Forvaring indtil nærmere Ordre. Det var Kongens alvorlige Befaling.²¹

Frederik Rosenkrantz lod sig imidlertid ikke finde i Jylland, men var flygtet til Hamborg, hvorfra han blev hentet tilbage i August Maaned af en kongelig Udsending med 12 Mand. Men allerede forinden var Retsfølgningen mod ham og Rigborg Brockenhuus begyndt.

Laurids Brockenhuus var blevet yderst forbitret over den Krænkelser, der var overgaaet ham og hans Slægt, og var ikke tilsinds paa nogen Maade at ville lade sig forsone eller gaa ind paa en mindelig Ordning, hvis en saadan havde været mulig.*) Han har straks ind-

*) En Slægtebog, Ny kgl. S. Fol. 774 b S. 7 b, som er en Afskrift af en Lisbet Bryske-Redaktion, anfører, at siden Henrik Bille døde, skulde hans Enke Fru Christence Wiffert have været gift med Frederik Rosenkrantz. Da noget saadant ikke kendes andetstedsfra og heller ikke findes i de Slægtebogsoptegnelser, hvor Lisbet Bryske omtaler Rigborg Brockenhuus og Frederik Rosenkrantz, kan Rigtigheden af

berettet til Kongen, hvorledes hans Datter var blevet „forsvækket“, og Kongen har derpaa den 21. Juli ladet concipere en Stævning til Frederik Rosenkrantz om at møde for Kongen og Rigsraadet til første almindelige Herredag, som var berammet til at skulle holdes i København den 8. Oktober, for at stande til Rette efter Gaardsretten og Recessen.²² Gaardsretten (om hvorledes man havde at forholde sig i Kongens og Adelens Gaarde) og den kalundborgske Reces (Lov) var de to Love, hvorefter der dømtes for en saadan Forseelse.

Samme Dag blev Rosenkrantz stævnet af Laurids Brockenhuus, og 24. Juli lod Kongen sin Hofmarskalk stævne ham, fordi han havde krænket Rigborg Brockenhuus, „midlertid de begge udi Kong. Majestæts og hans Majestæts elskelige og kære Gemals daglige Tjeneste og Opvartning tjent og været haver“, hvorfor han „bør at være æreløs, ogsaa at straffes paa Liv og Velfærd“. Ligeledes stævnedes Hofmarskalken samme Dag Rigborg Brockenhuus til at møde i egen Person med hendes Lavvæрге for at stande til Rette for hendes Forseelse, medens hun var i Dronningens Jomfrukammer.²³

Domfældelsen.

Paa Herredagens første Dag, den 8. Oktober, fik Hofmarskalken Befaling til paa Kongens Vegne at gaa i Rette med de to anklagede,²⁴ d. v. s. at anklage dem, og ifølge Ejler Brockenhuus' Antegnelser skal det være sket den 12. Oktober, idet han skriver: „12. Oktober 1599 en Fredag blev Frederik Rosenkrantz og Rigborg Brockenhuus anklaget af Kong Christian den 4.“²⁵

15. Oktober faldt Dommen efter Kongens Anklage. Frederik Rosenkrantz dømtes til efter Gaardsrettens 16. Kap. at være æreløs, fordi han havde krænket Rigborg Brockenhuus, og efter Kap. 17 til at miste to Fingre, fordi det var sket, medens han var i Kongens Gaard.

den anførte Bemærkning maaske være tvivlsom. Paa samme Maade forholder det sig maaske ogsaa med Laurids Brockenhuus' grove Beskyldning mod Kongen (Thiele: Danmarks Folkesagn, 1843, S. 113), og afgjort misvisende er den Fremstilling, som findes i C. E. Secher: Prospecter af danske Herregaarde II. 8. 5. og T. Becker, Orion III. 344 ff.

Ligesaa Rigborg Brockenhuus: „da bør hendes Værge nu straks efter det 12. Kap. i den kalundborgske Reces hende udi hendes Livstid at lade indsætte og hende uden al Vild (Partiskhed) i Fængsel forvare.“²⁶

Næste Dag, den 16. Oktober, dømtes der efter Laurids Brockenhuus' Tiltale „i den lille Sal paa Slottet“, skriver Ejler Brockenhuus,²⁷ og her dømtes Rosenkrantz ligeledes efter Gaardsrettens 16. Kap. til at være æreløs.²⁸

Naar Ejler Brockenhuus endvidere har skrevet: „15. Oktober 1599 en Mandag blev Frederik Rosenkrantz anbudt at miste Halsen eller Æren,“²⁹ falder det godt sammen med, hvad der fortælles i en gammel Beretning, som Præsten Anders Samsing har nedskrevet 1739, at før Dommen blev fældet, fik Rosenkrantz Valget mellem „at udvælge, enten han vilde miste sit Liv eller sin Ære, og da han var sindet til at udvælge det første, skal Dr. Brochmand, som havde været hans Informator, kommet til ham og foreholdt ham, at det var en casus conscientiae (et Samvittighedstilfælde), hvorved han kunde forspilde sin Salighed, thi efterdi han havde Frihed at udvælge Livet, kunde han ej vælge Døden uden at forkorte sit Liv og være sin egen Morder, blev saa derved persvaderet (overtalt) og udvalgte det sidste. Hvor-paa hans Degen (Kaarde) og Vaaben blev brudt, og han maatte rømme Landet.“³⁰

Det maa bero paa en Forveksling, at der staar Brochmand og ikke Resen. De to Beretninger synes imidlertid at vise, hvad der ikke fremgaar af selve Dommen, at Rosenkrantz har staaet overfor et Valg, og da han blev gjort opmærksom paa, at han ikke kunde vælge Døden, har Rettertinget maattet dømme ham efter Gaardsretten. Dennes Kap. 17 aabner imidlertid en Udvej til Benaadning ved til Straffen „han skal miste to Fingre“ at tilføje „uden Herren eller Husbonden ham benaade vil“. I Virkeligheden blev Dommen over Rosenkrantz formildet saa meget, at han slap for at miste sine Fingre, imod at han lovede at drage ud og kæmpe mod Tyrkerne.

En af Dommerne, Rigsraad Axel Brahe til Elved, hvis Datter var

gift med Holger Rosenkrantz den Lærde til Rosenholm, en Fætter til Frederik Rosenkrantz, har to Dage efter Domfældelsen tilskrevet sin Svigersøn og givet Udtryk for den triste Stemning, der hvilede over Rigsraadet ved Behandlingen af Sagen:

„... Denne Herredag er gaaet meget bedrøvelig af for Frederik Rosenkrantz og Rigborg Brockenhuus, de er begge opført for Retten tvende Gange meget ynkelige at se, og er der gaaet megen Bøn baade af Herrer og Fyrster og Fruer og Jomfruer og hans Slægt og Venner, og haver Frederik Rosenkrantz budt 20000 Daler og Stjernholm til, om han maatte blive forskaanet paa hans Ære, og blev den Dag Dommen gik budt kongl. Majestæt $\frac{1}{2}$ Tønde Guld og endda mere, hvilket aldeles intet haver hjulpet, men der er endelig Dom gangen, saa Frederik Rosenkrantz er dømt æreløs og at miste sine to Fingre, dog Dommen paa Fingrene blev benaadiget, og Rigborg Brockenhuus blev dømt til et evigt Fængsel, hvilket Gud ved, at de som samme Dom dømte, gjorde det ikke gerne, men der var ingen anden Raad til. Kære Holger, det gør mig ondt at skrive Eder det, der ondt er, thi ondt vanker nu mest i Verden. . . .

Datum København med Hast den 17. Oktober 99.

Axell Brahe, egen Haand.³¹

Frederik Rosenkrantz begav sig derpaa til Kejser Rudolfs Hær i Ungarn. Paa Vejen besøgte han Tyge Brahe i Prag, der i et Brev fortæller, at der var kommen hid til ham af Danmark en Herremand af fornemme Adel og Rosenkrantz Slægt, . . . som er og min nær Slægt og Byrd, og som er tilsinds at forsøge sig i den ungariske Krig. Johan Kepler var netop da i Besøg hos Tyge Brahe, der fik ham til at udsætte sin Bortrejse nogen Tid, saa vilde Rosenkrantz tage ham med paa Vognen til Wien.³²

I Kejserens Hær kæmpede han med saa stor Tapperhed, at hans Foresatte 1601 gik i Forbøn for ham hos Christian IV. Men alle Forsøg mislykkedes.

Den 18. August 1602 døde Frederik Rosenkrantz i Mähren som Følge af Saar, han havde faaet i sit Haandled ved at skille to af sine Venner, der duellerede, „og som det ikke var saa meget, at han passede derpaa det at forbinde, sloges der Koldfyv (Koldbrand) i, og han tog sin Død deraf, blev ført til Prag og der i den store Kirke for Torvet begravet.“³³ Her i Teinkirken, hvor ogsaa Tyge Brahe ligger begravet, satte hans Moder og hans Broder Otto et Gravminde over ham, hvis Indskrift fortæller, at han var Fanebærer hos Kejser Rudolf II, tjente paa det tredie Tog mod Tyrkerne og vilde være steget til den højeste Værdighed, hvis han havde levet længere.³⁴ — Af Graven er der nu intet Spor mere tilbage.

Paa Egeskov.

Rigborg Brockenhuus blev indespærret paa Egeskov „udi et lidet Kammer, hvor alene et Hul paa Døren og havde en Pige hos sig“.³⁵ Her holdtes hun meget strengt, saalænge hendes uforsonlige Fader levede, men efter hans Død 1604 er hendes Indespærring vel blevet mildnet noget, selv om hun endnu ikke fik sin Frihed.

Paa Egnen har Fortællingen om „den indmurede Jomfru paa Egeskov“ holdt sig lige til vore Dage. Med en vis Gysen hørte man Beretningen om den ulykkelige Jomfru og hendes strenge Fader, og nærmede man sig Egeskov Slot, havde Fantasien frit Spillerum i Udmalingen af, hvad der havde tildraget sig bag et af Slottets Vinduer.

Den Strengthed, hvormed der var gaaet frem overfor en saa fornem Jomfru, kunde nok gøre Indtryk. Ingen tænkte paa, at netop hendes fornemme Byrd maatte gøre Straffen haardere. Og Dommene var strenge, men hverken Kongens Vrede eller Laurids Brockenhuus' Forbitrelse har gjort dem strengere, end de maatte blive efter Loven. De er afsagte i nøje Overensstemmelse med Gaardsretten og den Kalundborgske Reces, der tilmaalder de idømte Straffe for den Forseelse, de to skyldige havde begaaet. Derimod fik Kongens og Laurids

*Alterbrødæske af Sølv med Rigborg
Brockenhuus' Navnebogstaver*

Efter „Egeskov“, Billeder og Tekst ved
H. C. Frydendahl. S. 29

Brockenhuus' Holdning Betydning med Hensyn til Spørgsmaalet om Be-naadning af Frederik Rosenkrantz og Mild-ning af Rigborg Brockenhuus' Indespærring.

At Rigborg Brockenhuus ikke fik sin Frihed ved Faderens Død, frem-gaar af et Kongebrev, hendes Moder Fru Karen Skram modtog i Juni 1608, maaske foranlediget af en Henvendelse til Kon-gen fra hendes Side, og hvori Kongen paa Enke-

dronning Sophies Forbøn bevilgede, at hun maatte lade sin Datter Rigborg besøge sin Sognekirke, naar der holdtes Prædiken, men der maatte ikke tilstedes hende videre Frihed, ligesom hun heller ikke maatte faa Lov at komme paa utilladte Steder.³⁶ Den Taknemlighed, som hun kan have følt, naar hun havde været i Kværndrup Kirke, har maaske bragt hende til at skænke Kirken en Sølvæske til Alterbrød, som endnu findes dér, med Indskriften: „Anno 1615 er denne Eske gifven til Qverndrup Kircke“, samt Brockenhuus'ernes Vaaben og Bogstaverne R. B. H.³⁷

Men da Karen Skram 1615 holdt Skifte med sine 4 øvrige Døtre — Rigborg var efter den Kalundborgske Reces arveløs — maatte Spørgs-maalet om hendes indespærrede Datters Fremtid ogsaa løses, og det har maaske bevirket, at hun har indsendt en Forespørgsel til Kongen om, hvor han vilde, at hendes Datter skulde opholde sig, naar hun selv var død, vel med Angivelse af at hendes Arvinger havde udlagt Gods til Rigborg i Nybølle og maaske ogsaa et Hus i Odense. Kongen

svarede derpaa 18. Juni 1616 „Fru Karren Skram til Brangstrup“, at Rigborg Brockenhuus efter Fru Karen Skrams Død enten maa bo i Odense eller Nybølle By i Fyn, hvor hun selv vil, dog maa hun ikke drage videre derfra end til sin Sognekirke.³⁸

Nybøllegaard.

I Nybølle By ejede Egeskov en Del Gods. 1573 nævnes Mosegaard,³⁹ og da Laurids Brockenhuus 1595 gav sin Hustru Livsbrev paa Egeskov og Tilliggende, nævnes i Nybølle Peder Hansen i Mosegaard, der svarer i Landgilde 3 Pund Byg, 1 Bolgalt, 6 Mark Gæsteri, 2 Mark Erridspenge, 1 Okse at fodre; Peder Degn, 1 Pund Byg, 1½ Mark Erridspenge, Hans Andersen af et Hus 2 Mark Landgilde.⁴⁰ Landgilden af Mosegaard vil, naar den omsættes til Hartkorn, beløbe sig til ca. 12 Tønder. I Skattemandtallene 1610—18 nævnes Jens Persen i Mosegaard. I sidstnævnte Aars Skattemandtæl er der ved Afkortning i Skatten anført: „Jens Persen er slettet af Gaarden og Fru Karen salig Laurids Brockenhuus' til Egeskov har bygget en Herregaard der igen, som kaldes Mosegaard.“ Samme Aar (1618) lader Fogden paa Egeskov Slotsskriveren i Nyborg vide, at Karen Skrams 3 Tjenere (Fæstere) i Nybølle, som er Gadehusmænd, er Ugedags-tjenere (skal gøre Ugedagstjeneste) til Mosegaard, „som nu nyligen er opbygget og Avl paa.“⁴¹

Fru Karen Skram har da efter Modtagelsen af Kongens Brev om-dannet Mosegaard til en Herregaard til Bolig for sin Datter, og siden har Gaarden faaet Navnet Nybøllegaard. 1628 skrives hendes Søn Holger Rosenkrantz til Mosegaard⁴² og 1634 til Nybøllegaard,⁴³ første Gang Navnet Nybøllegaard ses anvendt.

Om Mosegaard har ligget paa samme Sted, som Nybøllegaard nu ligger paa, vides ikke, men det er vel det sandsynligste, at den har ligget her tilbagetrukket fra den øvrige By, og at den har faaet sit Navn efter den Mose, der ligger mellem den og Byen.

Fordum skal der have været Grave omkring Nybøllegaard. Den

tidligere Mejeriskorsten var bygget paa Kanten af en Voldgrav. I denne fandt man 1909 en Kalkbalje, ca. 3—4 Alen nede, og desuden en Huggeblok. Gravens Dybde var saa stor, at der ikke kunde fundes til den nye Skorsten, uden at der maatte lægges Jernbjælker over Graven.⁴⁴

Snart efter Karen Skrams Død 1625 er Rigborg Brockenhuus antagelig kommen til Nybøllegaard, hvor hun har haft sit Ophold den følgende Tid, afbrudt af kortere eller længere Ophold i Odense. At hun selv maa have overtaget det til hende udlagte Gods snart efter Moderens Død, fremgaar af, at hun 30. August 1627 af Kongen fik Tilladelse til med sin Lavværger og Formynders Samtykke til gode Mænd og Adel at sælge saa meget af sit Jordegods, som behøvedes til at løskøbe hendes Søn, der var blevet taget til Fange i Slaget ved Lutter am Barenberg 1626. Efter Paategning paa Originalen maatte denne Tilladelse ikke udfærdiges, før man havde faaet oplyst, om hendes Gavebrev gav hende Ret til at sælge Godset.⁴⁵ Nybøllegaard eller Mosegaard, som den endnu kaldtes, var nu adelig Herregaard med Bøndergods under sig og maatte kun sælges til Adelige.⁴⁶

HOLGER ROSENKRANTZ

Rigborg Brockenhuus' og Frederik Rosenkrantz' Søn fik Navnet Holger efter sin Farfader og kom til at hedde Holger Frederiksen, men ikke Rosenkrantz, da han ikke var ægtefødt. I sin Ungdom gik han i hollandsk Krigstjeneste. Erik Brahe Steensen til Bregentved, som dengang selv tjente i Holland, tog sig paa denne Tid af ham og forstrakte ham 1620 med 12000 hollandske Gylden, der skulde tilbagebetales til Pinsedag 1621. Da de dog ikke blev det og heller ikke de følgende Aar, stævnedes han 1628 og dømtes 1630 til at betale.⁴⁷

Men herude i det fremmede har han deltaget i Krigen med stor Tapperhed. Dette har været medvirkende til, at hans Faders ansete Slægtninge med Holger Rosenkrantz den Lærde i Spidsen udstedte et

Dokument, dateret 2. Juli 1624, om at da Kongen paa Forbøn af fremmede Fyrster har eftergivet afdøde Frederik Rosenkrantz' Søn Holger Frederiksen hans Faders og Moders Forseelse, som er sket ved Kongens Hof, og har anmodet dem om at bevilge, at Holger Frederiksen maa føre og bruge sin fædrene Stammes Vaaben og Navn her i Riget og andensteds, og da Holger Frederiksen selv ved sit mandhaftige Forhold i fremmede Lande har forhvervet og indlagt sig et berømmeligt og adeligt Navn, ligesom det er alle og enhver vitteligt, at hans mødrene og fædrene Slægt er af god gammel lovlig Adel her i Riget, saa bevilger og samtykker de, at Holger Frederiksen og alle hans ægte Efterkommere maa føre og bruge Rosenkrantz'ernes Navn og Vaaben her i Riget og andensteds. — Den 3. August 1624 stadfæstede Kongen dette Dokument, hvorved Holger Frederiksen anerkendtes som en ægte Rosenkrantz.⁴⁸

Under Kejserkrigen var han i dansk Tjeneste og blev taget til Fange i Slaget ved Lutter am Barenberg 1626. Imod at betale en Løsesum er han senere blevet frigivet, og i Anledning af dennes Udredelse fik hans Faders Fætter, Holger Rosenkrantz Jørgensen (den Lærde), som var Lensmand paa Odensegaard (St. Hans Kloster) 9. Juli 1627 Befaling fra Kongen om, at han i Klostret skulde forvare Holger Rosenkrantz Frederiksen, indtil han betalte de Penge, som han skulde udgive til Fjenden. Han skulde forvares paa sin Moders Bekostning.⁴⁹ Rigborg Brockenhuus maatte derfor ansøge om at maatte sælge af sit Jordegods for at kunne udrede Summen. — 13. April 1628 er han blevet udnævnt til Oberst over Landfolket i Fyn,⁵⁰ og i et Kongebrev af 21. Juni kaldes han Holger Rosenkrantz til Mosegaard, Øverste i Fyn,⁵¹ med Kvarter i Assens,⁵² senere, i 1629, skal hans Regiment indkvarteres i Middelfart.⁵³

I Sommeren 1627 har Biskop *Hans Mikkelsen* i Odense omtalt ham i sin Dagbog i Anledning af Løsepengene,⁵⁴ og 16. Januar 1628 skriver Biskoppen: Holger Rosenkrantz Frederiksen besøgte mig.⁵⁵ Efter Kejserkrigens Slutning er han paany draget ud til Holland,

hvor unge danske Adelsmænd 1633 ønskede at blive optaget i hans Regiment,⁵⁶ men er atter i Danmark i Foraaret 1634, da Hans Mikkel sen skriver 5. Marts: „Jeg spiste til Middag sammen med Jørgen Brahe i Enken Margrete Bangs Hus. Samtidig var Holger Rosenkrantz Frederiksen indbudt.“⁵⁷ Den 24. Marts bevilgede Kongen, at Besoldingen for Øverste (Oberst) Holger Rosenkrantz til Nybøllegaard maatte forbedres, saa han aarlig kunde have 600 Rigsdaler in Specie, og samme Aar gav han, da Holger Rosenkrantz til Nybøllegaard, Øverste i Holland, havde berettet, at han endnu havde Fordring paa Kongen for Krigstjeneste, han havde gjort Kongen, Rentemesteren Befaling til at sørge for, at han fik sit Tilgodehavende.⁵⁸

Snart efter har han igen forladt Danmark, da Biskoppen 4. April skriver i Dagbogen: „Den adelige Herre Rosenkrantz Frederiksen rejste bort til Belgien, efter at han Dagen før havde taget Afsked med mig.“⁵⁹ Medens han opholdt sig hernede, har der ikke kunnet opnaas Enighed om hans Ranson (Løsepenge) og hans Gage for den Tid, da han sad fangen, hvorom han har tilskrevet Kongen. Denne gav derpaa 1634 Rentemesteren Besked om, at han, der kaldes statisk Øverste, d. v. s. hos Generalstaterne, i Nederlandene, maatte faa godtgjort Traktement og Besolding for den Tid, han sad fangen, og at hans Ranson, som han opgav til 4000 Daler, maatte godtgøres ham, da han i Kongens Armé havde forholdt sig saaledes, at han var blevet saaret med mange Saar og fanget, og da det Kompagni, som han havde i Nederlandene, var blevet frataget ham paa Grund af hans Udeblivelse.⁶⁰

Med stor Tapperhed og Dygtighed deltog han i Krigen i Holland 1634, indtil han ved Venloo blev indesluttet med sine 6000 Mand. For at bane Vej for sine Tropper kastede han sig ind i Fjendens tætteste Rytterskarer og udviste herunder utrolige Legems- og Aandskræfter, men blev omringet og hugget ned.⁶¹

Klevenfeldt fortæller, at Rosenkrantz' Regiment bar Navn af det danske Regiment, og mange danske søgte didhen. Da nu Rosenkrantz havde sat Livet til i Træfningen ved Venloo, gjorde Christian IV sig i

Aaret 1634 megen Umag for, at Regimentet fremdeles maatte bære det danske Navn, og søgte at faa Falk Gøye til Bratskov anbragt til at efterfølge Rosenkrantz.⁶²

FRU RIGBORG

Paa Nybøllegaard og tildels i Odense har Fru Rigborg, som hun kaldtes, henlevet sine senere Aar, i alle Maader betragtet som en agtet Adelsfrue. Biskop Hans Mikkelsen har sat hende meget højt, og om hans stadige Forbindelse med hende og hendes Søster vidner hans Dagbøger. Allerede 2. Marts 1626 skriver han: „Jeg skrev igen til Fru Rigborg Brockenhuus,“ og den 21.: „Fru Birgitta og hendes Søster Fru Rigborg Brockenhuus skrev til mig om, at Christoffer Bendixen burde have Frørup Præstekald.“⁶³ 1630, den 11. April, har Biskoppen deltaget i Altergangen i St. Knuds Kirke, hvor Fru Christine (vel Christine Munk, for hvem Hans Mikkelsen havde været Huslærer paa Lundegaard), Rigborg Brockenhuus og hendes to Søstre Anna Birgitte og Fru Elisabeth Ulfeld samtidig var tilstede.⁶⁴ Den 24. August skriver han: „Fru Christine Munck kom og tog ind til Fru Rigborg Brockenhuus, der adskillige Gange sendte mig Bud, at jeg skulde komme, men jeg undskyldte mig.“⁶⁵ Dette synes at tyde paa, at Rigborg Brockenhuus har haft sit eget Hus eller i hvert Fald en fast lejet Bolig i Odense. I Sommeren 1633 ses hun et Par Gange at have spist til Middag hos Biskoppen.⁶⁶

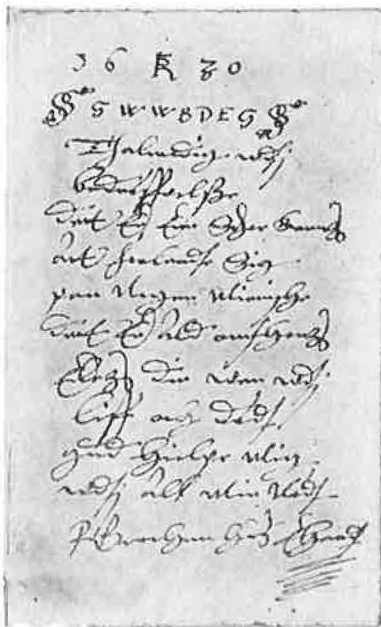
I December Maaned 1634 har Hans Mikkelsen været i Sallinge Herred maaske paa Visitats. Hans Dagbog er ført paa Latin, og han skriver: „December 11. Pernoctavi apud Dn. Mathiam Lomborg in Østerhæsinge. December 12. Invisi Dn. Riburgam Brockenhus in Nybylle longe tristissimam ob defunctum fil. Oliger Rosencr.“ (Dec. 11. Jeg overnattede hos Hr. Mads Lomborg i Østerhæsinge. Dec. 12. Jeg saa ind til Fru Rigborg Brockenhuus, der længe har været dybt nedtrykt over sin afdøde Søn Holger Rosenkrantz.)⁶⁷ Paa Turen er Hans Mikkelsen da taget ned til Nybøllegaard for at besøge hende og trøste hende i hendes store Sorg.

For Biskoppens timelige Vel har Fru Rigborg sørget ved 1635 at sende ham to fede Svin og 1637 og 1639 en Okse.⁶⁸ 1638 den 2. Maj spiste hun Frokost hos ham tilligemed Mester Caspar Hansen og Konrektoren.⁶⁹ Hun har saaledes under sit Ophold i Odense haft Lejlighed til at træffe andre Mennesker, som hun kunde glæde sig over at være sammen med, og hvoraf flere antagelig har været hendes personlige Venner. Om hendes nære Venskab med Biskoppen vidner dennes Dagbogsoptegnelse den 17. September 1641, Dagen efter hendes Død: „Det fortælles, at Rigborg Brockenhuus er hensovet i Herren; hun var min og mines mest trofaste Velynder.“⁷⁰

Men heller ikke hjemme paa Nybøllegaard har hun helt savnet Selskab. Hendes Standsfæller fra Omegnen har sikkert ogsaa aflagt hende Besøg. Da Fru Anne Bille til Nakkebølle en Dag i Efteraaret 1637 kom kørende fra Blankholm i Gestelev gennem Nybølle paa

Vejen hjem efter, bad hun Kuskens om at age hende ned til Fru Rigborg.⁷¹ Anna Krabbe og Erik Qvitzow paa Gelskov maa ogsaa have hørt til hendes Omgangskreds, siden hendes og deres Navne findes paa Klokkeren i Hillerslev Kirke. Det tør maaske ogsaa formodes, at hun, der ogsaa var slægtshistorisk interesseret, kan have truffet de to lærde Damer Lisbet Bryske og Sophie Below, af hvilke den sidste til Stadighed boede i hendes Nærhed paa Boltinggaard i en Aarrække, og den første undertiden opholdt sig paa Gelskov.

Naar man tidligere har antaget, at Rigborg Brockenhuus selv var

Elisabeth Friis og hendes Moder
Elisabeth Ulfelds Stambog

Thott 8° 560, Bl. 137 a

Nybøllegaard

Forfatterinde af en Slægtbog, er det dog ikke rigtigt. Derimod har hun gjort flere Tilføjelser i 3 Slægtbøger,⁷² hvoraf den ene antagelig har været i hendes egen Besiddelse.⁷³ Desuden har hun i en Stambog 1630 skrevet et Vers, der maaske indeholder lidt af hendes egen Livsfilosofi, men som har en særlig Interesse derved, at hun ovenover Verset har anbragt et Monogram bestaaende af Bogstaverne F og R, d. v. s. Frederik Rosenkrantz.⁷⁴ Saaledes bevarede hun endnu efter de mange Aars Forløb Erindringen om sin Ungdomselskede.

Verset vidner ikke om større digterisk Evne. Det lyder saaledes:

Thalmodig wdtj
bedrøffvelsze
det Er Een Sdhor Konnz
At forlaadte Sig
paa Nogen Minnische
det Er Ald omshonzs

Taalmodig udi
Bedrøvelse
det er en stor Kunst
At forlade sig
paa noget Menneske
det er alt omsonst

Eelezs din wen wdtj
 lifff och dødt
 gud hielpe Mig
 wdtj Alt Min Nødt

Elsk din Ven udi
 Liv og Død
 Gud hjælpe mig
 udi al min Nød

R Brochenhus Ehandt

Den 16. September 1641 døde Rigborg Brockenhuus paa Nybøllegaard 63 Aar gammel.⁷⁵ Hun ligger begravet i Kværndrup Kirke hos sine Forældre og Slægtninge.

RIGBORG BROCKENHUUS' EFTERKOMMERE

Henved 3 Uger efter Fru Rigborgs Død tilskrev Lensmanden Henning Walkendorff paa Odensegaard Kongen og androg om, at der maatte gives Laurids Skinkel til Gerskov og Falk Gøye til Hvidkilde Befaling til inden Mortensdag at begive sig til Nybøllegaard og registrere og vurdere, hvad der fandtes efter Rigborg Brockenhuus, indkalde Kreditorerne og gøre dem Udlæg først i hendes Løsøre og siden i Jordegodset, og naar Gælden og Begravelsen var betalt, da levere det øvrige til Walkendorff som Værge for hendes Børnebørn Ludvig og Maximilian Rosenkrantz, som da var i Holland.⁷⁶ Kongens Befaling til de to Mænd udsendtes derpaa den 13. Oktober.⁷⁷

Efter den Fortegnelse over den fynske Adels Hartkorn, hvorefter der kontribueredes 1638—39, beløb Jordegodset sig til 113½ Tdr. 3 Skp. 1 Fdk. Hartkorn,⁷⁸ og der er vel ingen Grund til at antage, at det skulde være blevet mindre inden 1641. Det har saaledes ikke været noget helt ringe Gods, der skulde skiftes. Hvor stor Gælden kan have været, vides ikke.

Under sit Ophold i Holland havde Holger Rosenkrantz ægtet en indfødt Adelsdame Justina Ursula Maximiliansdatter van der Lauwick, og med hende fik han to Sønner, *Ludvig*, født i Odense 1628, og *Maximilian*, født 1630. Kongen bevilgede 1636, at de frit maatte

optages i Sorø Skole for de Tjenester, deres Fader havde gjort Landet under den sidste Krig, og de Tab han havde lidt i kejserligt Fangenskab.⁷⁹ De kom dog først i Sorø Skole 1645.⁸⁰

Jørgen Brahe til Hvedholm havde forstrakt deres Fader med en Sum Penge, som ikke var tilbagebetalt før hans Død. Efter Rigborg Brockenhuus' Død mente Jørgen Brahe og hans Medarvinger, at Sønnerne maatte hæfte for deres Faders Gæld med, hvad de arvede efter deres Farmoder. De indstævnedes derfor Børnenes Værge Henning Walkendorff for Herredstinget, der gav dem Medhold, hvorefter Walkendorff indstævnedes Herredstingsdommen for Landstinget, som 6. April 1642 stadfæstede den. Jørgen Schult til Finstrup og Erik Qvitzow til Gelskov blev udtaget til at gøre Udlæg i Nybøllegaard, men af en eller anden Grund har de forsømt det inden de lovbefalede 6 Ugers Forløb. Det blev derfor nødvendigt at lade Dommen forny, og efter at det var sket, begav to andre sig til Nybøllegaard og foretog Udlægget. Fordringen beløb sig med Renter og Omkostninger til 868½ Rdr. 14 Sk., og til Dækning heraf udlagdes 1 Bol i Verninge, 1 Bol i Volden i Vends Herred, 2 Bol i Ørsted i Baag Herred, ialt ca. 15 Tdr. Hartkorn, hver Tønde beregnet til fra 50 til 60 Rdr.

Walkendorff har dog ikke villet opgive Sagen, men indstævnedes Landstingets Afgørelse for Rettertinget 7. Februar 1646, idet han mente, at Holger Rosenkrantz' Sønner ikke skulde hæfte for Faderens Gæld, da de intet havde arvet efter ham, men kun arvet deres Farmoder, medens Modparten gjorde gældende, at de ikke havde fraaaet Arv og Gæld efter Faderen. Rettertinget stadfæstede dog Landstingsafgørelsen og kendte Udlægget gyldigt 18. April 1646.⁸¹

Ludvig og Maximilian Rosenkrantz har imidlertid ønsket at afhænde deres Jordegods, og 3. Oktober fik de Kongens Bevilling til at sælge noget Landgods, som var dem arveligen tilfalden efter deres Faders Moder, saa de kunde sætte Pengene paa Rente hos visse Folk til større Nytte for dem.⁸² Derefter udstedte de 4. April 1647 et Skøde til Rigsmarsken Anders Bille til Damsbo og Brobygaard paa Nybølle-

gaard, 1 Bol sammesteds, 3 Huse paa Hovedgaardens Grund og 5 Gadehuse, endvidere Skovsbo i Verninge Sogn og 1 Gaard i „Høigenthorp“ i Vends Herred.⁸³

Det her solgte Gods beløber sig næppe til over 35 Tdr. Hartkorn. Naar dertil lægges det til Jørgen Brahe udlagte, naas der ikke op over 50 Tdr., ikke engang Halvdelen af, hvad Rigborg Brockenhuus stod for 1638—39. Er det meste af det alligevel blevet solgt tidligere, eller har Ludvig og Maximilian Rosenkrantz ikke endnu afhændet alt? I Hillerslev Sogn havde de i hvert Fald ikke mere.

Snart efter, den 3. Maj 1647, fik Henning Walkendorff Kongens Tilladelse til at blive fritaget for Værgemaalet og til at udbetale Arven til Ludvig Rosenkrantz, der nu var 19 Aar gammel og ønskede at gaa i fremmed Krigstjeneste.⁸⁴ Senere gik han i dansk Statstjeneste som Officer og Embedsmand og var bl. a. Amtmand i Stavanger Amt. 1657 ægtede han en norsk Dame, med hvem han fik store Jordegodser i Norge, hvoraf Baroniet Rosendal oprettedes 1678. Han døde 1685, og ved hans Søn Baron Axel Rosenkrantz' Død 1723 hjemfaldt Baroniet til Kronen.

Maximilian Rosenkrantz gik som Officer baade i dansk og hollandsk Tjeneste. Han udmærkede sig i Krigen mod Sverige, hvor han faldt i August 1676. 1664 havde han ægtet Elisabeth van Tuyll af Bulkenstijn i Holland. Deres eneste Søn Holger Henrik Rosenkrantz, der var forlenet med Bulkenstijn, Ottenburg og Schorrenstijn, døde allerede 1681.

NOTER OG HENVISNINGER

Forkortelser: K. B. = Kancelliets Brevbøger. Fynske Saml. = Samlinger til Fyns Historie og Topographie. I—X. 1861—90.

¹) Meddelelser fra Rentekammerark. 1873—76 S. 155. — ²) K. B. 1571—75 S. 10. — ³) do. S. 10. — ⁴) do. S. 10. Tegn. o. a. Lande XI. 250. — ⁵) K. B. 1571—75 S. 83. — ⁶) do. S. 76. — ⁷) do. 1584—88 S. 402. — ⁸) J. M. Thiele: Folkesagn I. 112. — ⁹) Fynske Saml. VI. 331. — ¹⁰) K. B. 1596—1602 S. 209. — ¹¹) Hist. Tidsskr. 5. R. VI. 48. — ¹²) Bjørn Kornerup: Biskop Hans Poulsen Resen. 1928. S. 62—64, 68, 82, 83, 87, 93, 104, 107, 108, 110, 116—17, 123—24, 125, 128. Niels

Poulsen Schandorphs Ligtale over Resen. Kbh. 1639. — ¹³) Palle Rosenkrantz: Rosenkrantz og Gyldenstjerne i Hamlet (Gads d. Mag. 1909, S. 177–87). Danmarks Adels Aarbog XLIII (1926) S. 5. — ¹⁴) Kolderup-Rosenvinge: Gamle danske Domme IV. 337. — ¹⁵) K. B. 1588–92 S. 889. — ¹⁶) Medd. fra Rentekammerark, 1872 S. 136. ¹⁷) K. B. 1593–96 S. 350, 464, 473, 484, 535. — ¹⁸) Norske Rigsregistranter III. 382, 392. — ¹⁹) Historiske Efterretninger om velfortiente danske Adelsmænd, ved Tycho de Hofman. II. 1778 S. 110. — ²⁰) K. B. 1596–1602 S. 406. — ²¹) do. S. 409. — ²²) D. Kanc. 1592–99. Stævninger til Kongens og Rigens Raads Retterting. 1599–1656. Koncepter og Ansøgninger. — ²³) D. Kanc. 1592–99. Stævningsbøger. 1598–99 Bl. 24. — ²⁴) K. B. 1596–1602 S. 426. — ²⁵) Fynske Saml. VI. 434. — ²⁶) Secher: Kongens Rettertingsdomme 1595–1604 S. 275 f. — ²⁷) Fynske Saml. VI. 434. — ²⁸) Secher: Kongens Rettertingsdomme 1595–1604 S. 276 f. — ²⁹) Fynske Saml. VI. 434. — ³⁰) Klevenfeldts Saml. Dok. Rosenkrantz; et Læg med Paaskriften „Rosenkrantzers Genealogie ved Hr. Anders Samsing 1739“. — Bjørn Kornerup: Anf. Skr. S. 131. — ³¹) Efter Afskrift i Langebeks Diplomatarium. — ³²) Breve og Aktstykker angaaende Tyge Brahe, udg. af F. R. Friis. 1875. S. 137. — ³³) Kall 121–23 Fol. — ³⁴) Historiske Efterretninger om velfortiente danske Adelsmænd, ved Tycho de Hofman II. 111. — ³⁵) Klevenfeldts Annotationer. — ³⁶) K. B. 1603–08 S. 707. — ³⁷) Fynske Saml. VIII. 293. — ³⁸) K. B. 1616–20 S. 54. — ³⁹) Muckadells Godsarkiv. Pergamentsbrev 1573. Landsarkivet for Fyn. — ⁴⁰) Rigens Forfølgningsbog 1615–18 Bl. 132 ff. — ⁴¹) Ved Nyborg Lens Skattemandtal 1618. — ⁴²) K. B. 1627–29 S. 450. — ⁴³) do. 1633–34 S. 537. — ⁴⁴) Meddelelse fra forhv. Mejeriejer Smidt, tidl. Nybøllegaard. — ⁴⁵) K. B. 1627–29 S. 172. — ⁴⁶) Til hele Rigborg Brockenhuus' Historie er jævnlig benyttet C. T. Engelstoft: Brockenhuserne (Hist. Tidsskr. 4. R. IV. 493–511). — ⁴⁷) Stævningsbog 1628–30 Bl. 18 b. Herredags Dombog 1630 Bl. 553 a-b. Klevenfeldts Annotationer. — ⁴⁸) K. B. 1624–26 S. 212. — ⁴⁹) do. 1627–29 S. 131. — ⁵⁰) do. S. 378. — ⁵¹) do. S. 450. — ⁵²) do. S. 471. — ⁵³) do. S. 702. — ⁵⁴) Fynske Saml. V. 407. — ⁵⁵) do. S. 409. ⁵⁶) K. B. 1633–34 S. 114, 239. — ⁵⁷) Fynske Saml. VII. 68. — ⁵⁸) K. B. 1633–34 S. 537. — ⁵⁹) Fynske Saml. VII. 70. — ⁶⁰) K. B. 1633–34 S. 745. — ⁶¹) Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie VI (1839) S. 220. — ⁶²) Klevenfeldts Annotationer. — ⁶³) Fynske Saml. V. 387 f. — ⁶⁴) do. VI. 137. — ⁶⁵) do. VI. 144. — ⁶⁶) do. VII. 62, 64. — ⁶⁷) do. VII. 80. — ⁶⁸) do. VII. 102, 118, 154. — ⁶⁹) do. VII. 126. — ⁷⁰) do. VII. 194. — ⁷¹) Sallinge Herreds Tingbog 1637 Bl. 229 b. — ⁷²) Ny kgl. Saml. Fol. 771 f.; Gen.-her. Selsk., Gener. Fol. 48; Kall Fol. 125. — ⁷³) Personalhist. Tidsskr. VII. 4 S. 3–6, 10, 12. — ⁷⁴) Thott 560 ⁸⁰ Bl. 137 a. — ⁷⁵) Fynske Saml. VIII. 299. — ⁷⁶) Top. Saml. Pap. Nybøllegaard 1. — ⁷⁷) Fynske Tegn. 1641 S. 160. — ⁷⁸) Karen Brahes Bibliotek. Vogelsang S. 76–77. Pk. A. (313) 4. — ⁷⁹) K. B. 1635–36 S. 594. — ⁸⁰) Sjæll. Tegn. XXVI. 74, XXVII. 366. — ⁸¹) Stævningsbog 1643–46 Bl. 639 b–40 b. Herredags Dombog 1646 Bl. 371 a–7 b. — ⁸²) Fynske Reg. 1633–48 S. 403. — ⁸³) Fynbo Landstings Skøde- og Pantebog I. 14. — ⁸⁴) Fynske Tegn. 1639–48 S. 433–34.